

az arab, lengyel, jugoszláv, bolgár, francia, román irodalmak magyarországi fogadtatásának, a francia felvilágosodás magyar kapcsolatainak a kritikai bibliográfiáját.

Személyi bibliográfiát készített számos magyar művész és tudós munkásságáról (Zichy Mihály, Liszt Ferenc, Riedl Frigyes, Károlyi Árpád, Császár Elemér, Hóman Bálint, Angyal Dávid, Tolnai Vilmos, Horváth János). Bibliográfiájának jellegzetes csoportja egy-egy külföldi író magyarországi hatásának, fogadtatásának a bemutatása (Baudelaire, Mickiewicz, Joyce, Sevcenko, Ibsen, Dosztojevszkij, Sophokles, Lessing).

Egyetemi működése kapcsán mélyedt el a bibliográfiai műfaj és munka elméleti tanulmányozásában és írt idevágó tanulmányokat (*Bevezetés a bibliográfiába*, 1939).

Kozocsa tudományos munkásságának másik, de nem második területe az irodalomtörténet és elmélet, a kritika, az esztétika, a szövegelemzés és közreadás. Írók sorára vonatkozólag készítette elő műveiknek kéziratból, kritikai apparátussal való kiadását. Közülük húsz Krúdy-művet adott így ki, nagyrészt helyreállított, teljesebbé tett szöveggel. Keze alól került ki több Kafka-kiadás, Katona József, Vajda János, Vörösmarty Mihály, Justh Zsigmond, Halász Gábor, Reviczky Gyula számos műve.

1952-ben, tíz évvel az író halála után adta közre Kozocsa Móricz műveinek első összefoglaló, analitikus bibliográfiáját. A maga korában ez talán legnagyobb közvetlen hatású műve volt. Midőn negyedszázaddal később Pesti Ernő újabb, teljesebb Móricz-bibliográfiát adhatott ki, bevezetőben ezt írta a munkáját segítő Kozocsáról: „Önzetlensége, segítőkészsége és tudása lenyűgöző volt. Segítsége nélkül ez a munka nem készülhetett volna el.”

Ez a nyilatkozat mutatja be Kozocsa Sándort, az igényes moralitását, önzetlen, mindig szerény és emberszeretetet tanúsító, hallatlan szorgalmú és munkabírású tudóst és munkatársat. Munkásságát a tudománytörténet és irodalomtörténet nyilvántartja. Méltón foglal helyet a magyar bibliográfia történetében az idősebb Szinnyei József, Petrik Géza és Gulyás Pál mellett.

Pajkossy György

Greza Ferenc

(1932–1991)

A halál megint lezárt egy tevékeny irodalomtörténetírói pályát: Greza Ferenc távozott el közülünk a minap, hosszas szenvedés után. Kiskunmajsán született, kecskeméti diákként tanult, majd a szegedi bölcsészkaron szerzett tanári diplomát. 1959-ben bölcsészdoktor, 1979-ben az irodalomtudomány kandidátusa lett. Egyetemi tanulmányainak befejezése után Hódmezővásárhelyen lett tanár, 1962-ben gimnáziumi igazgató. 1975-ben került a szegedi tanárképző főiskolára, ennek egy időben főigazgatóhelyettese is volt, 1984-ben pedig a József Attila Tudományegyetem magyar irodalomtörténeti tanszékének vezetője lett. Főszerkesztője volt a népszerű *Kincskereső* című gyermeklapnak.

Mint igazi „tudós tanár”, hosszú évtizedeket töltött el tudományos kutatómunkával, ezalatt az idő alatt nemcsak számos és értékes könyvet, illetve tanulmányt hozott létre, hanem szélesebb körben is kivívta a szakma megbecsülését. Első könyve Juhász Gyula egyetemi éveinek történetét dolgozta fel, munkásságának középpontjában mindazonáltal Németh László írói és gondolkodói életművének s ezzel párhuzamosan a népi írómozgalomnak az elemző vizsgálata állt. Egymást követve láttak napvilágot Németh László munkásságával foglalkozó könyvei: 1979-ben a *Németh László vásárhelyi korszaka*, 1985-ben a *Németh László háborús korszaka*, végül 1990-ben a *Németh László Tanú-korszaka*. E műveiben „hátrafelé” haladt az időben, a három könyvből mégis szerves monográfia született, amely lényegében a pályakezdestől (1929–1930-tól) az ötvenes évek közepéig dolgozza fel kiváló írónk életének és munkásságának történetét.

Nem kis részben Greza Ferenc érdeme, hogy Németh László életművét sikerült a polémiák köréből kiemelni s a tudományosság vizsgálgatója tárgyává tenni. Mindig megbízható filológiai kutatásokra, széles körű történeti ismeretekre és elméleti jártasságra alapozta

következtetéseit: monográfia-sorozata teljesen reális képet ad a sokat vitatott író munkásságáról. Grezsa Ferenc ugyanakkor, mint tanulmányíró és kritikus is joggal megbecsült helyet töltött be a magyar irodalmi és tudományos életben. Korai halála igen nagy veszteség a magyar irodalomtörténetírás számára is, tudományos etikája azonban továbbra is példamutató marad.

Pomogáts Béla

Rejtő István

(1928–1991)

Keveset ér egy nemzet irodalom-történetírása nagy alkotóinak megbízható, gazdag jegyzetanyaggal ellátott kiadása nélkül. Rejtő István tudta ezt, ezért dolgozott több mint három évtizeden át rendkívüli lendülettel, kitartással Mikszáth Kálmán összes műveinek edícióján. A sorozatot Király István indította el 1956-ban Bisztray Gyulával együtt, s hosszú ideig úgy tetszett, Bisztray maga itteni harmincegy kötetével megközelíthetetlen, utolérhetetlen. Ma már látjuk, hogy korán elhunyt kollégánk teljesítménye alig kisebb: Rejtő 1988-ig huszonhetet jelentetett meg, hármat hagyott hátra kéziratban, — teljesen készen. (Ez utóbbiak a nagy Palóc cikkeit, karcolatait tartalmazzák a millennium körüli esztendőkből.)

Úgy lett filológus, hogy bebizonyította rátermettségét az irodalomkutatás többi ágában, úgy vált Mikszáth specialistájává, hogy a századvég más szépróival eredményesen foglalkozott. Monografikus műveivel (olykor fiatalos egyoldalúságtól nem mentesen) emléket állított Iványi Ödönnek (1955-ben) s Thúry Zoltánnak (1963-ban), gazdagította az összehasonlító munkálatok akkor még sovány termését. 1958-ban került a könyvesboltokba *Az orosz irodalom fogadtatása Magyarországon* című tanulmánygyűjteménye, amely például Turgenyev, Tolsztoj, Dosztojevszkij addig kevésbé feltárt recepcióját világította meg.

A textológusnak két fő veszélytől kell óvakodnia: a bőbeszédűségtől, a választott íróval létrejött túlságos azonosulástól. Úgy gondolom, hogy a Mikszáth-sorozat általam nagyra-becsült munkatársai közül legkevésbé Rejtő István esett bele e hibákba. Sohasem növelte fölöslegesen az ívszámot, inkább tompított, érdelemmentes hangot használt mint lelken-dezőt vagy buzgón mentegetőt.

Fájdalmas igazság: több nemzedék használja fel a kritikai kiadásokat, ám azok létrehozóiról általában igen hamar elfeledkeznek — még maguk az irodalomtörténészek is. Valamivel több esélye marad a továbbélésre annak, aki idevágó kutatási eredményeit folyóiratokban is publikálja, vagy éppen gyűjteményes kötetbe rendezi. Ez utóbbit tette meg Rejtő István is. Munkája — a cikkeiből készült mintegy 400 lapos összeállítás — *Mikszáthiáda* címmel 1992 első félévében esedékes az MTA könyvtárának sorozatában.

Ez a könyv valamiképp jelképes is lesz. Kollégánk életének két fókuszát tarthatjuk számon: az Akadémiai Könyvtárt, meg a Mikszáth-kutatást. A két terület, a kettős életcél most egybeforr: hiszen a *Mikszáthiáda* megjelenése tudományos nagykönyvtárunknak köszönhető. A cím is kifejező: múlt századi zamata van, és mintha valamilyen önirónia és szerénység is megbújna benne. S ez a két jellemvonás nagyon is megvolt Rejtő Istvánban.

Nagy Miklós